

I ells què? La fecunditat masculina a Espanya

Pau Miret Gamundi

*Investigador (CED-CERCA) i Professor
Associat dept. Sociologia (UAB)*

El descens de la fecunditat a Espanya ha estat uns dels fenòmens demogràfics que per la seva rapidesa, intensitat i rellevància més atenció ha rebut durant els darrers anys. La fecunditat ha caigut dels 2,8 fills i filles per dona en 1976 als 1,1 en 1998. Tanmateix, l'estudi de la fecunditat s'ha centrat en la perspectiva femenina, sense pronunciar-se, pensant que era irrellevant, en què passava amb la masculina. En aquest número de Perspectives Demogràfiques realitzat pel CED de la UAB, introduïm a l'home en l'anàlisi de la fecunditat a través, per un cantó, de l'Índex Sintètic de Fecunditat (ISF) masculí i, per l'altre, de la caracterització dels pares (homes) novells. Dels resultats es col·legeix: primer que la fecunditat masculina i femenina al segle XXI, tot i que amb una evolució paral·lela, mostra un major descens entre els homes; segon, que la raó d'aquest diferencial es troba en el desequilibri d'efectius entre sexes, amb major presència dels homes en relació amb les dones en edats reproductives i; en tercer lloc, que entre els homes no es el nivell d'instrucció el que determina les diferències en la fecunditat, sinó l'accés al mercat laboral.

La menor fecunditat mundial, tant masculina com femenina

Durant el quart de centúria que va de 1976 a 1998, construir indicadors sobre les dones en edat reproductiva o sobre els homes en la mateixa etapa vital no varia els resultats (Figura 1): l'ISF masculí es va precipitar de igual forma entre mitjans dels 70s i finals dels 90s de 2,8 a 1,1 fills i filles per home. Es va tractar, en definitiva, d'una tendència a la baixa amb independència del sexe de referència. En conseqüència, no es va notar gaire l'absència d'especificitats del comportament reproductiu masculí, o que només s'analitzi el mateix en relació al patró femení, limitant-se a constatar el major rang d'edat de la fecunditat masculina i de l'edat a la paternitat. Però l'inici de la nova centúria comporta un canvi d'escenari, doncs la fecunditat masculina és clarament inferior a la femenina, una realitat que ha passat desapercebuda en publicar-se aquest indicador únicament per a les dones.

Així, l'ISF experimentava un lleuger ascens -degut tant als efectes d'estructura com a l'aportació migratòria- assolint en 2008 quasi 1,5 fills i filles per dona, però situant-se per sota d'1,3 fills i filles per home. La caiguda que seguí a la gran recessió, minorà la fecunditat en 2003 a 1,3 fills i filles per dona, front a un indicador de 1,15 per home. A partir d'aquí, la migradesa de les xifres ens obliga a afegir un decimal per a mantenir la sensibilitat de l'indicador. La bretxa entre sexes s'ha mantingut en el que portem de segle XXI, incloent la molt

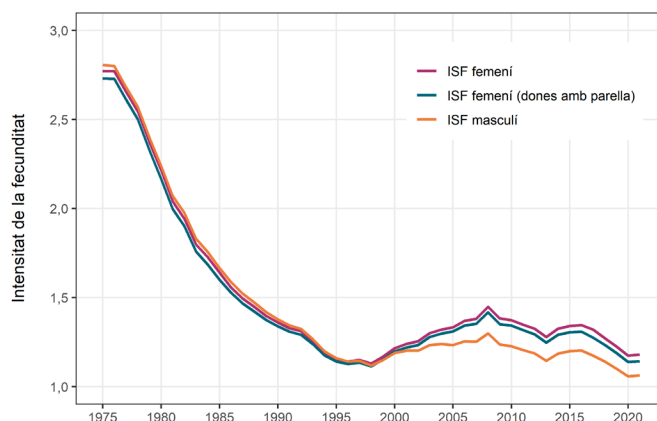

Figura 1. Intensitat de la fecunditat segons sexe del progenitor

Font: Elaboració pròpia sobre el Moviment Natural de la Població i el Padró continuo de població

lleugera recuperació entre 2014 i 2016, en què l'ISF femení va arribar a un modest 1,24 però el masculí a un paupèrrim 1,20. Les darreres dades publicades, sobre 2021, suposen per als homes el mínim valor de la paternitat dels darrers cinquanta anys, en concret, un 1,06 fills i filles per home. Afirmació que no pot llançar-se en el cas de les dones, doncs l'ISF femení d'1,18 de 2021 fou un xic superior a aquest mateix indicador en 1998, d'1,13.

Intensitat de la fecunditat: paternitat masculina front a maternitat

Per què s'ha produït aquesta bretxa? Comencem per descartar algunes causes aparents. Per aconseguir-ho primer anem a analitzar si la discrepància es deu a l'augment de les dones que varen tenir descendència sense acompanyament d'una parella masculina reconeguda en el registre. Per a comprovar-ho, calculem l'ISF només entre aquelles dones que van registrar la seva maternitat junt a la d'un pare: l'indicador és menor que l'anteriorment calculat, però explica ben poc de la diferència amb l'ISF masculí (Figura 1). Amb tot, hem d'advertir, que només es registren les característiques dels pares en funció dels naixements amb una mare al seu

costat. A més, tampoc podem afirmar que el fenomen de la maternitat sense pare registrat fos característic del segle XXI, ni que s'hagi incrementat amb el pas del temps: ha estat minoritari però significatiu durant tot el període observat. Només anotar, a títol anecdòtic i a l'espera de confirmació en quan tinguem dades definitives, que el lleuger increment en el ISF femení entre 2020 i 2021 (d'1,17 a 1,18) es va donar entre naixements amb una mare no acompanyada de pare, doncs l'ISF de dones amb parella masculina es va mantenir constant en 1,14.

Una segona raó de la diferent fecunditat d'homes i dones podria raure en els desajustos d'efectius en el mercat matrimonial. Així, les "diferències en el nombre d'homes i dones a aquestes edats (...) reflecteix (passades) condicions de fecunditat i mortalitat i ràtios al naixement, a l'igual que en la migració internacional. En alguns casos, un excés de mortalitat masculina o migració selectiva pot conduir a grans desequilibris de sexe a edats reproductives." (Shoumaker, 2019: 469). En aquest sentit, ja es va preveure que la brusca i profunda caiguda de la natalitat experimentada a Espanya des de 1976 en endavant suposava un dèficit de dones en relació als homes potencialment pares de la seva descendència, és a dir, dos o tres anys majors que elles (Cabrè, 1997). En calcular la ràtio al naixement entre homes nascuts en un any donat i

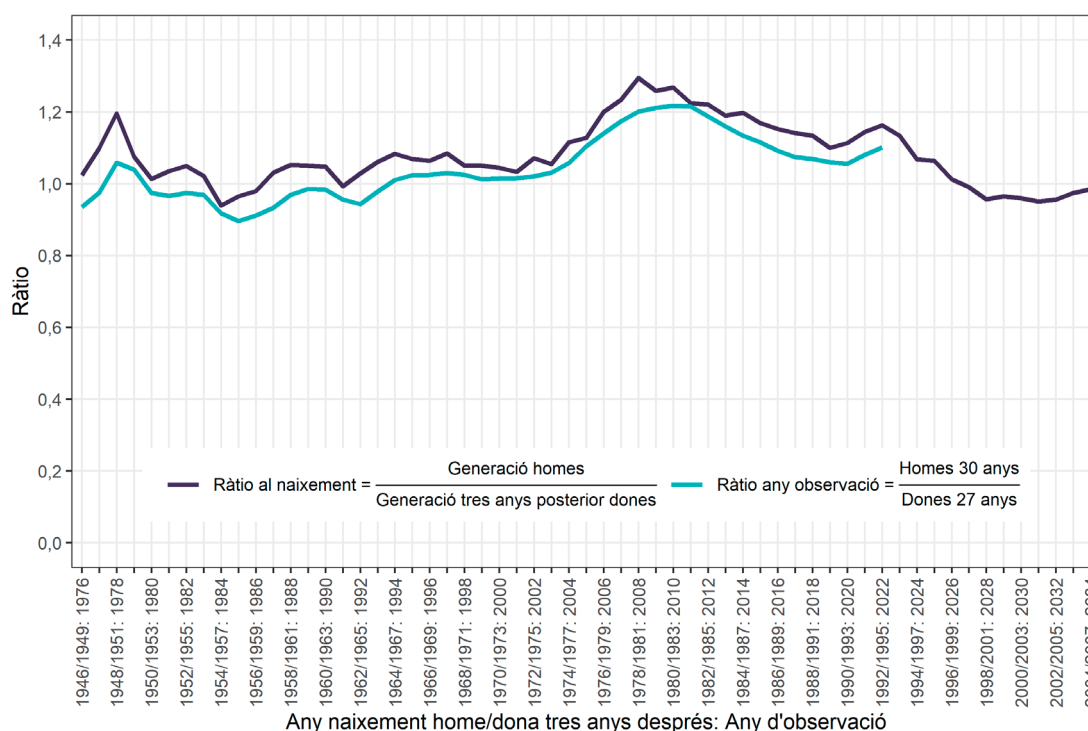

Figura 2. Ràtio al naixement i a l'any d'observació

Font: Elaboració sobre el Moviment Natural de la Població i el Padró d'habitants

dones nascudes tres anys després, es mostra que aquest es va mantenir al voltant de la unitat entre els naixements d'homes entre 1946 i 1973 i les dones nascudes entre 1949 i 1976 (Figura 2). Però a partir d'aquests moments, la ràtio inicià un desequilibri que la va portar a un màxim d'1,3 al comparar els homes nascuts al 1978 amb les dones nascudes al 1981. Un desajust que no s'espera que es moderi fins que arribin al període reproductiu els homes nascuts el 1996 junt a les dones nascudes el 1999. Si estimem el moment en què havia de manifestar-se aquesta tensió (a saber, com a mitjana, 30 anys després en relació al naixement dels homes) establim que la mateixa hauria d'iniciar el seu efecte el 2003, abastant un màxim el 2008 y mantenint-lo fins al voltant de 2026. De moment, el seu inici i màxim s'associen a la distància en el ISF segons sexe (Figura 1), tot i que no veiem tan clarament la remissió que s'hauria d'haver produït en la dècada que s'inicia el 2009, doncs la distància entre el número de fills i filles per home i per dona es va mantenir invariable durant tot aquest temps.

A més de la ràtio al naixement, aquesta també pot veure's descompensada per la mortalitat o la migració diferencial per sexe. Per això complementarem la relació registrada entre homes de 30 i dones de 27 anys amb els padrons d'habitants

(Figura 2). Comprovem així que la tendència es manté i, en conseqüència, assumim que aquells factors no han influït significativament en els nostres indicadors.

Característiques del novells

Les variables que ens ofereixen els registres administratius no són moltes i ens trobem amb la dificultat afegida de que es necessari trobar també denominadors per a les taxes, que fins ara només es composaven de la població segons edat i sexe. Per sobrevenir aquestes limitacions metodològiques, anem a utilitzar una font de dades alternativa, a saber, l'Enquesta de Població Activa, l'EPA. En ella es segueix als homes que no tenen fills ni filles a la llar entre un trimestre i el següent, computant si romanen sense descendència o si tenen una primera criatura, i calculant així la probabilitat de ser pare per primer cop segons el nivell d'instrucció i la relació amb l'activitat.

Si bé el grau educatiu no diu pràcticament res sobre el fenomen d'esdevenir pare per primera vegada, el mercat laboral marca clarament la diferència (Figura 3): quan major es la implicació amb el treball remunerat, major la probabilitat de ser pare.

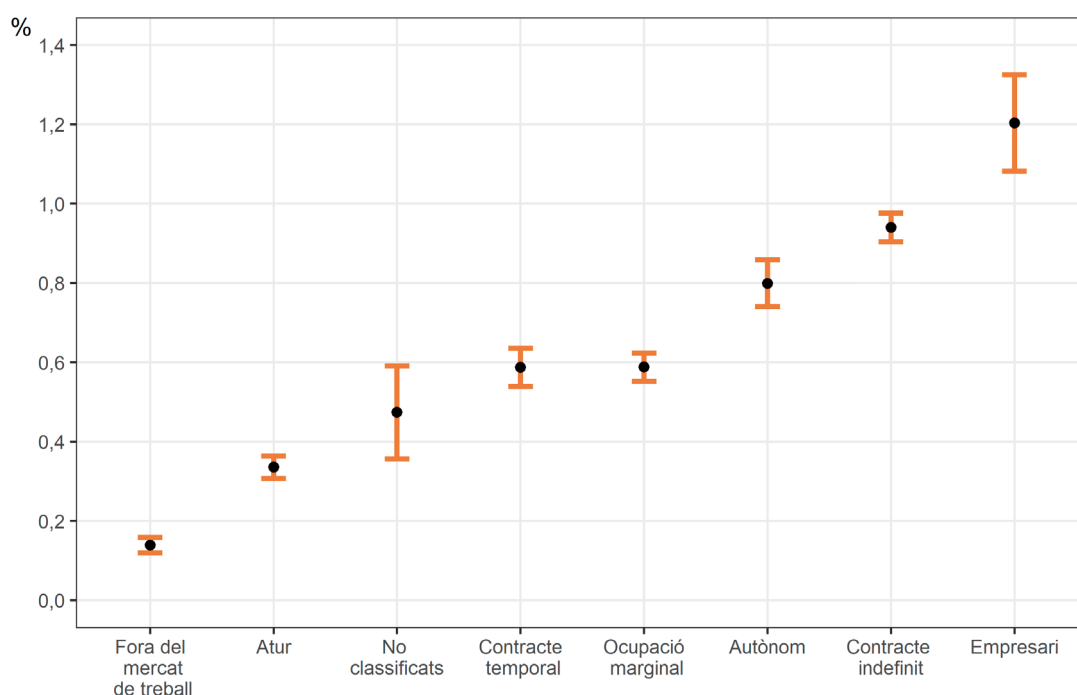

Figura 3. Activitat laboral y primopaternitat (probabilitat i interval de confiança)

Font: Elaboració a partir de l'Enquesta de Població Activa

Nota: S'ha controlat per l'edat, període d'observació i situació migratòria

Un terç dels homes analitzats van estar algun cop fora del mercat de treball i la seva probabilitat de ser pares en aquesta situació d'activitat fou pràcticament nul·la. Quasi un quart dels homes va buscar feina sense aconseguir-la, una circumstància que també era molt desfavorable a la primopaternitat. Un xic més d'un 40% dels homes van patir una feina marginal o un contacte temporal, i la seva probabilitat de paternitat poc es distingia dels anteriors. En definitiva, per a la paternitat no es suficient amb tenir feina, sinó que aquesta ha de ser estable, en altres paraules, la lluita contra la precarietat laboral incentivaria la paternitat i, en conseqüència, la natalitat.

L'afectació real sobre la natalitat depèn tant de l'estructura de la població (quants hi ha) com del comportament de cada categoria laboral. Així, la major prevalença es dona entre els empresaris, però són molts pocs per a que tinguin un impacte real sobre la natalitat. La segona major probabilitat de ser pare s'observa entre aquells que gaudien d'un contracte indefinit i, en conseqüència, d'estabilitat laboral: una situació de la que han gaudit algun cop un terç dels homes observats. Finalment, la tercera posició en la intensitat de la paternitat la registren els autònoms, però el seu volum és també molt reduït (al voltant d'un 8%) per a que la seva fecunditat afecte a la natalitat general.

Conclusions: del desajust del mercat matrimonial y del efecto del mercat laboral

En conclusió, afirmem que entre les raons estrictament demogràfiques del menor ISF masculí en relació al femení destaca els majors efectius dels homes respecte a les dones en les edats significatives de la reproducció, un desequilibri provocat per la caiguda de la natalitat durant la segona meitat de la dècada dels setanta. Aquest desajust no es va compensar amb la migració diferencial de dones, tot i que hagués pogut existir una migració atreta per la demanda al mercat matrimonial.

En relació al comportament de la fecunditat masculina, es clau tenir en compte el context relacionat amb el mercat laboral, doncs a major vinculació amb el treball remunerat, major fecunditat masculina. Dit d'una altra manera, les dificultats d'inserció en el mercat laboral se salden com a exclusió de la reproducció.

Referències bibliogràfiques

- Schoumaker, B. (2019). "Male Fertility Around the World and Over Time: How Different is it from Female Fertility", *Population and Development Review*, 45(3): 459-487. <https://doi.org/10.1111/padr.12273>
- Cabré, A. (1997). "Volverán tórtolos y cigüeñas", Garrido L. y Gil Calvo, E. (eds.), *Estrategias familiares*, Madrid, Alianza Editorial: 113-131

Cita

Miret Gamundi, P. (2023). "I ells què? La fecunditat masculina a Espanya", *Perspectives Demogràfiques*, 30: 1-4 (ISSN: 2696- 4228). DOI: 10.46710/ced.pd.cat.30

ISSN

ISSN 2696-4228

DOI

<https://doi.org/10.46710/ced.pd.cat.30>

Editors

Andreu Domingo i Albert Esteve

Correspondència dirigida a

Pau Miret Gamundi
pmiret@ced.uab.cat

Crèdits

Gràfics: Anna Turu

Maquetació

Eva Albors i Xavier Ruiz

Agraïments

Aquesta recerca es part de la investigació "Temps de feina en la ocupació i a la llar: desentanderització i convergència de gènere", cofinançat dins del projecte I+D del Ministeri de Ciència i Innovació amb referència PID2020 -118770RB-100.

Direcció Twitter

@CEDDemografia

Contacte

Centre d'Estudis Demogràfics
Carrer de Ca n'Altayó, Edifici E2
Universitat Autònoma de Barcelona
08193 Bellaterra / Barcelona
Espanya
+34 93 5813060
demog@ced.uab.es
<https://ced.cat/>